

Universal Multiple-Octet Coded Character Set
 International Organization for Standardization
 Organisation internationale de normalisation
 Международная организация по стандартизации

L2/02-425

Doc Type: Working Group Document**Title: On Oriya VA and WA****Source: Michael Everson and Anthony Stone****Status: Individual Contribution****Action: For consideration by JTC1/SC2/WG2 and UTC****Date: 2002-11-20**

FPDAM 2 for ISO/IEC 10646-1 contains U+0B35 ORIYA LETTER VA with a glyph that may not be appropriate for that character name. The glyph that appears in the FPDAM looks like a ligature of U+0B13 ORIYA LETTER O and U+0B2C ORIYA LETTER BA. However, this may be an example of the right glyph for the wrong character.

Mahapatra 1996 shows a variation of the same glyph with a transliteration *v* and a phonetic representation [w]. ISCII 1991 also shows corresponding to *va*. However, very different glyphs are shown in a number of other sources. Reichsdruckerei 1924 and Haarmann 1990 both give a BA with small ring above the ring of the BA (and respectively); a book called *Oriā Lipi* shows BA with a dot within the ring (); again, the transliteration is *va*. Two very old sources give a peculiar glyph for *va*: Faulmann 1880 shows and Taylor 1883 shows ; Diringer 1947 reproduces this: . (Faulmann also gives the unusual for *fa*.)

A number of other features lead us believe that the glyph is properly used for *wa* rather than *va*. In the first place, subscripted BA is pronounced [wa] in Oriya, and if this letter is in origin a ligature of O and BA this makes good sense. Now, compare the chart from *Oriā Lipi*, which shows both and side by side in the alphabet. In the interpretation of the Universitätsbibliothek Tübingen, the former is a *va* and the latter is a *wa*. They say that “is a combination of vowel u and secondary ba, sometimes used to represent the sound w in foreign loan words”. Praharaj 1931 also describes this as representing “the English sound of W”.

Looking at the Oriya script in general, it is useful to explain why these two extended letters exist. Since Sanskrit वन *vana* becomes Oriya ବନ *bana* (in orthography and pronunciation), it is reasonable for Oriya to have an extended letter *va* for use in academic/technical text. For instance, basic Oriya script cannot distinguish Sanskrit बव *bava* from बब *baba* or वव *vava*. It appears sensible that a modified version of Oriya BA would have been created to fill the need for this distinction (note that an a different glyph is also found for the same thing). It could also be useful in such contexts for English [v], although we have not seen this.

The extended Oriya character *wa*, however is *only* used in Perso-Arabic or English loan words for [w]. See the examples below from Praharaj 1931.

It is our belief that the glyph for ORIYA LETTER VA now being added to the standard should be , and that a second character, ORIYA LETTER WA with a glyph , should be added as soon as possible.

Diringer, David. 1996 (1947). *The alphabet: a key to the history of mankind*. New Delhi: Munshiram Manoharlal. ISBN 81-215-0780-0

Faulmann, Carl. 1990 (1880). *Das Buch der Schrift*. Frankfurt am Main: Eichborn. ISBN 3-8218-1720-8

Haarmann, Harald. 1990. *Die Universalgeschichte der Schrift*. Frankfurt: Campus. ISBN 3-593-34346-0

Mahapatra, B. P. 1996. "Oriya Writing", in Peter T. Daniels and William Bright, eds. *The world's writing systems*. New York; Oxford: Oxford University Press. ISBN 0-19-507993-0

Praharaj, G. C. 1931. *Pūrṇacandra Oriā Bhāṣākoṣa*. Cuttack. Reichsdruckerei. 1924. *Alphabete und Schriftzeichen des Morgen- und Abendlandes, zum allgemeinen Gebrauch mit besonderer Berücksichtigung des Buchgewerbes. Unter Mitwirkung von Fachgelehrten zusammengestellt in der Reichsdruckerei*. Berlin: Reichsdruckerei.

Taylor, Isaac. 1883. *The alphabet: an account of the origin and development of letters*. Vol. 1: Semitic alphabets; Vol. 2: Aryan alphabets. London: Kegan Paul.

ସ୍ଵର ବର୍ଣ୍ଣ

ଅ	ଆ	ଇ	ଈ	ଉ	ଊ		
ଋ	ୠ	ଌ	ୡ	ଏ	ଐ	ଓ	ଔ

ଋଷ୍ଟକ ବର୍ଣ୍ଣ

କ	ଖ	ଗ	ଘ	ଙ	ଚ	ଛ	ଜ	ଝ	ଞ	
ଟ	ଠ	ଡ	ଢ	ଣ	ତ	ଥ	ଦ	ଧ	ନ	
ପ	ଫ	ବ	ଭ	ମ	ଯ	ର	ଲ	ଳ	ୱ	ଞ୍
ଶ	ସ	ଶ	ଷ	ହ	ଷ	ଠ	ଠ	ଠ		

ଅଚ୍ଛିଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣ

ଚ	ଝ	ଞ
---	---	---

ଅ ଆ ଇ ଈ ଉ ଊ

ଋ ଠ ଌ ଏ ଐ ଓ ଔ

କ ଖ ଗ ଘ ଙ

ଚ ଛ ଜ ଝ ଞ

ଟ ଠ ଡ ଢ ଣ

ତ ଥ ଦ ଧ ନ

ପ ଫ ବ ଭ ମ

ଯ ର ଲ ଳ ଳ୍

ଶ ସ ଶ ଷ ହ ଷ

ଠ ଠ ଠ

ଚ ଝ ଞ

ଅ ଆ ଇ ଈ ଉ ଊ

ଋ ଠ ଌ ଏ ଐ ଓ ଔ

କ ଖ ଗ ଘ ଙ

ଚ ଛ ଜ ଝ ଞ

ଟ ଠ ଡ ଢ ଣ

ତ ଥ ଦ ଧ ନ

ପ ଫ ବ ଭ ମ

ଯ ର ଲ ଳ ଳ୍

ଶ ସ ଶ ଷ ହ ଷ

ଠ -ଠ -ଠ

ଲୌହିତ୍ୟା—ସ. ବ ଶ୍ଚି (ଲୌହିତ୍ୟା+ଅ) — ଅସମର କାମରୂପ ଦେଶର
Lauhitya ନଦୀର ଦେଶରେ ଥିବା ନଦୀ ବସେଷ—Name of
 a river in the Kāmarūpa country of
 Assam. [ଦ୍—ଲୌହିତ୍ୟା ଭରଣେ ଯୌତ ପ୍ରାମ
 ଚ୍ୟୋତିଶ୍ଚେଷା । ସ୍ଵଧାନାଥ. ମହାପାତ୍ରା ।]

ଲ୍ୟାଙ୍ଗୋଟା — ପ୍ରାଚୀନ
Lyāngotā
 ଲ୍ୟାଣ୍ଡ (ଲ୍ୟାଣ୍ଡ) —
 . Lyāṅd (etc)

ଓ — ଅନ୍ତାସ୍ତ ବା ଅବର୍ଗ୍ୟ ଓ । ଚ୍ୟୁତ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ଉଚ୍ଚତମ ଅକ୍ଷର ଓ
 Wa ଅବର୍ଗ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଚତୁର୍ଥ ଅକ୍ଷର । ଏହାର ଉଚ୍ଚାରଣ
 ବ ଦନ୍ତ ଓ ଓଷ୍ଠସଂଯୋଗରେ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଦନ୍ତୋଦ୍‌ଗୁଣ ମଧ୍ୟ
 ବ ବୋଲାଯାଏ । ଉପର ପାଞ୍ଚର ଦାନ୍ତକୁ ଫଳ ଓଠ ଉପରେ ଲଘୁ
 ଉଚ୍ଚରେ ହୁଇଁଲା ପରି କରି ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ଏହା ଉଚ୍ଚାରଣ
 ହୁଏ । ଏହି ଅନ୍ତାସ୍ତ ଚର ଉଚ୍ଚାରଣ ଇଂରାଜୀ W (ଡବ୍ଲ୍ୟୁ)
 ଅକ୍ଷର ଓ ଫାରସୀ 'ଉଷ୍ଟ' ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ
 ସମକକ୍ଷ ଏବଂ ଇଂରାଜୀ V (ଭ) ଅକ୍ଷରର ଉଚ୍ଚାରଣ ସଙ୍ଗେ
 ତେଜତତଃ ଅଂଶରେ ସମାନ । ବର୍ଗ୍ୟ ବ ଓ ଅବର୍ଗ୍ୟ ଓ
 ମଧ୍ୟରେ ଲିଖିତ ଅକାରମତ ପ୍ରଭେଦ ଓଡ଼ିଆରେ ନ ଥିବାରୁ
 ଉପରେ କ୍ରମଶଃ ଅବର୍ଗ୍ୟ ବ ଯୁକ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧନ ବର୍ଗ୍ୟ ବ
 [ଇଂରାଜୀ B (ବ), ଫାରସୀ ବେ] ପରି ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇ,
 ମନତଃ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କରେ ସଂସ୍କୃତରେ ଅବର୍ଗ୍ୟ ଓ ଅଛି,
 ସେଗୁଡ଼ିକ ବର୍ଗ୍ୟ ବ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୋଇ ପାରି ଅଛି ।
 ବର୍ଗ୍ୟ ବ ର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଅମ୍ବା, ଲମ୍ବା, ଉଦକ' ଆଦିରେ
 ଲିଖିତ ହୁଏ । ଅବର୍ଗ୍ୟ ଓର ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଅନ୍ତସ୍ତ, ପଦ୍ମ,

ଅ
 ମାନ
 ଅଟେ
 ଅସ୍ତ
 ଗୁଣ
 ଓ 'ବ
 ବେ
 ଲକ
 ଲେଖ
 ନଦ
 ଅଛି

From Praharaj 1931. The beginning of the entry for ଓ wa, following the entry for ଲ LA.

ଓ ଶାଠକ ଚାକ୍ଷୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବ ର ଉଚ୍ଚାରଣ
 ଅନୁକ୍ରମେ ଚଳେ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ର ଉଚ୍ଚାରଣ
 ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ 'ଅ' ରୂପର ଦୁଇଟି ଅକ୍ଷରର ପୁଅକୁ
 ବାବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ହୋଇଗାରୁ ନାହିଁ, ବ୍ୟୟ
 'ଓ' ଦ୍ଵାରା ପ୍ରସଙ୍ଗର ଦେଇ ନାହିଁ । ଓ ଚେ
 ଓ) ଫଳା ଓ ଚେ ଯ ଫଳା (ଓ) ଦେବାଦ୍ଵାରା
 ଯ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ର ପ୍ରକାର ଉଚ୍ଚାରଣ ପରିପ୍ରକାର
 ଓ, ତାହା ନୁହେଁ; ତନ୍ତୁ ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣରେ ଫଳା
 ତା ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣର ଶାନ୍ତ-ବରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ
 ହୁଏ । ଯେତେ ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣରେ ଫଳା ଯୋଗ କରି
 ହୁଏ ଓ ଶାନ୍ତବରୁଣ ନୂଆ ଶାଠ କାହିଁବାକୁ
 ତେବେ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ର ରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବାରୁ
 ବୁଝି ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ପ୍ରତିପତ୍ତିତ କରିବା ପାଇଁ ଉ
 ଯ (ଉ) ଦେଲେ ତାହା ଓ ଯ ଓ ଯ ଅପେକ୍ଷା
 ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ ହେବ । ଏହା ଦେଲେ ମଧ୍ୟ
 ଯେ ବ ଫଳା ଦେବା ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାକରଣର
 ହେବ । ଏବେ ଘୋରଦୟାଦ୍ଵାରା ରକ୍ଷା ପାଇବାର
 ପ୍ରକାର ଏହି ଯ, 'ସ୍ଵ' ଲେଖିବାଦ୍ଵାରା ଯେପରି
 ରଖିଲେ 'ସ୍ଵ' ଠାରୁ; ପୁଅକୁ ରକ୍ଷା ପାଇଅଛି
 ସେହିପରି ଘୋରଦୟା ବହି ପ୍ରଦେବଜ୍ଞପ୍ରଦ ଚିତ୍ତ
 ଚାକ୍ଷୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବ ଠାରୁ ପୁଅ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ
 ଚଳିବାଦ୍ଵାରା ଏ ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବାକୁ
 ବିନାଶରରେ ବ (ସ)ରେ ଘୋରଦୟା ଚଳିଣୀ
 ଦ୍ଵାରା ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଚଳିଣୀ ନ ଦେଇ (ସ) ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ
 ପ୍ରଦେବ ରକ୍ଷା କରି ଯାଇଅଛି । ବଦଳରେ
 ଲେ ଘୋରଦୟା ବହି ଦେଇ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ
 । ଅଧିକ ବ୍ୟାପ୍ତ ଲୁଗାର ଲେଖକମାନେ
 (ସ) ର ଉପସ୍ଥ ପାର ଲେଖାଦ୍ଵାରା ସର୍ବ ଉପ
 ଚ ଘୋରଦୟା ବହି ଦେଇ (ସ) ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ରୁ
 ଯୁ । ଶାନ୍ତ ଶ୍ରୀନେନ୍ଦ୍ରମୋହନ ଦାସଙ୍କ 'ବାଙ୍ଗଲ
 ଶାନ୍ତ'ରେ ଏହି ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇଅଛି ।
 ଯଦିକେଳେ ହେବ ଅସାଧ୍ୟାତତା ଯୋଗୁଁ ଉକ୍ତ
 ଅକ୍ଷର ଦ୍ଵାରା ଅସିଲେ ତାହା ବ୍ୟାପ୍ତ
 (ସ) ଅକ୍ଷର ହୋଇଯିବ; ଏହି ଅସାଧ୍ୟା ପ୍ରକାରୁ
 ଚଳିବା (ସ) ର ଉପସ୍ଥ ପାର ଲେଖା ତଳେ
 ଶାନ୍ତ ଦେଇ (ସ) ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ରୁ ଉଚ୍ଚାର
 ବର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗେପଦେ, ସ୍ଵର ଚଳିବାଦ୍ଵାରା
 ଚଳିବାରେ ଏହି ପଦ୍ଧତି ଅବଲମ୍ବିତ ହୋଇ-

2
 ଯଦି ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ର ସେହି ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ଥିବା
 ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ରୁ 'ବ' ଏପରି ଉଚ୍ଚାରଣ
 ବ୍ୟବହାରରେ ବ୍ୟବହାର ସୁବ୍ୟା ସଫଳ । ଏହା ଓଡ଼ିଆ
 ଶାନ୍ତ ଶାନ୍ତବରୁଣ ଦେଇ ନାହିଁ ଓ ଏପ୍ରକାର 'ସ୍ଵ' ର
 ନିଜର ଅପ ଅପରେ ଥିବା ହୋଇଅଛି । ଏ ପ୍ରକାର ଘୋର
 ଦେବେକ ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ 'ବ' ଯୁକ୍ତ ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ
 ପ୍ରକାରରେ ଦେବେକ ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ର ଚଳିବାଦ୍ଵାରା ଲୁଗାରେ
 ବ ତଳେ ବହି (ସ) ଦ୍ଵାରା ଯିବା ନିଜର ଦେଇ ଅବର୍ଣ୍ଣ
 ବ ରୁ ବୁ ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ମତ ଦେଲେ ଓ ଏପ୍ରକାର
 ଅକ୍ଷର ତଳେ ବହି ଦେଇ ଉଚ୍ଚାରଣର ପ୍ରଦେବ
 ଦେଖାଇବାରେ ବ୍ୟବହାର ଓ (ଓ) ଓ (ଓ)ର ନିଜର
 ଯେ ଦେଲେ । ଦେଇ ଦେଇ ବହି ନ ଠାରୁ ପ୍ରଦେବ
 ଶାନ୍ତ (ଲ) ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ ଲ ବ ଦୋହ ଦେଇ ବ ରୁ
 ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ ବହି (ବ) ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ରୁ ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ମତ
 ପ୍ରକାର କଲେ । ତନ୍ତୁ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଲେଖାର
 ଚର୍ଚ୍ଚିତ୍ର ଯୋଗୁ ଏହା 'ସ୍ଵ' ଅକ୍ଷର ଧାରଣ କଲେ
 ସମସ୍ତରେ (ଲ) ସେତେ ଘୋରମାଳ ହୋଇପାରେ—ଏପରି
 ଅସାଧ୍ୟା ଅଛି ।
 ଯାହା ଦେଇ, ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ର ଉଚ୍ଚାରଣକୁ
 ଉଚ୍ଚାରଣ ପାଇଁ ବ ରେ ଘୋରଦୟା ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚ ଓଡ଼ିଆ
 ଶାନ୍ତରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବା ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇ ଉପଲବ୍ଧ
 କରି ତାହା ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରି ମନେ ମୁ ଏ ଲୁଗାଦୋଷରେ
 ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ପାଇଁ ଘୋରଦୟା ନୂଆ ଅକ୍ଷର 'ଓ' ଉଦ୍ଘାଟନ
 କଲେ । ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣର ଉପରୁ ଶକ୍ତି ଚଳି ଯାଉଥିବା ଓ ଉପରୁ
 ଅକ୍ଷର ହୋଇ ଓଡ଼ିଆରେ ଚଳୁଥିବା ଏହି ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ
 ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଶକ୍ତିମାନ ଦେବେକ ଉପ [ସଂ—ଉପରଦୟା,
 ଉପଲବ୍ଧ] ତଳେ ଓ ଦେବେକ ଓ ତଳେ [ସଂ—
 ଓଡ଼ିଆ, ଓଡ଼ିଆଲିପି]; ଦେବେକ ଅ ତଳେ [ସଂ—
 ଅକ୍ଷର], ଦେବେକ ଉପରେ [ସଂ—ଉପର] ଓ ଦେବେକ
 ବ ତଳେ (ସଂ—ବହି) ଏ ଲୁଗାଦୋଷରେ ସନ୍ଦିଗ୍ଧିତ
 ହୋଇଅଛି ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ସେହିପରି ଧାରଣାକୁ ବରୁଣେ
 ଏହାଠାରେ ଅବର୍ଣ୍ଣ 'ଓ' ଲେଖି ପ୍ରଦେବ ହେବ ।
 ସ୍ଵରଚର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ବ ସ୍ଵର ଶକ୍ତିମାନ ଲୁଗାରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବ
 ଉଚ୍ଚାରଣରେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବାରୁ ତାହା ବର୍ଣ୍ଣ ବ
 ତଳେ ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ଯାହା ଉଚ୍ଚାରଣ ଶିକ୍ଷିତମାନେ 'ଅବର୍ଣ୍ଣ
 ବ ପ୍ରକାର 'ଓ' ଲେଖିବା ଦେଖା ଯାଉଥିବାରୁ (ସଂ—
 ଓଡ଼ିଆ ମୁଦ୍ରା ଲିପି) ଲିଖିତ ବା ଅକ୍ଷରମୋହନ ଅକ୍ଷର,
 ଲିପି ବା 'ଅବର୍ଣ୍ଣ ବ ପ୍ରକାର' 'ଓ' ରୂପେ conven-
 tion ବା ସାଧାରଣାକ୍ରମେ ବା (ପ୍ରଚଳିତ) ଶାନ୍ତ ଲିପି

ନୂଆ
 'wa'

From Praharaj 1931. More from the same entry, mentioning for ନୂଆ ଅକ୍ଷର 'ଓ' nūa akṣara 'wa' (new letter 'wa').

କର ଏହି 'କ' ଅକ୍ଷର ଲେଖାଗଲା । କେହି କେହି 'କ' ପରିଚ୍ଛେଦରେ 'କ' ବା 'କ୍' ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ଓ କେହି କେହି 'କ୍' ଲେଖି ସବୁ ବିବାଦ ସମ୍ପାଦନାର ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେ ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟ ଭାଷାର ଓ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରାକରୁକ ହେବା ବ୍ୟତୀତ ସ୍ୱଳ୍ପରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କରାଯାଇ ନପୁସ୍ତକ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପାଦନା ପ୍ରକାଶନ ବିକଳରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ, ଅର୍ଦ୍ଧେକ କିନ୍ତୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚଳାଉ ବାହାରିବା ପାଇଁ 'କ' ର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ ସ୍ୱଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ବୋଧ ହେଉଅଛି । କିନ୍ତୁ ମହାଭାରତର ଏ ବ୍ୟବହାରପ୍ରଥମେ ଦୃଷ୍ଟି ଅନୁଷ୍ଠା ହେବା କିମ୍ପା ସ୍ୱଳ୍ପରୁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର 'କାନ୍ଦର୍ପ' କି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ଏ ଭାଷା-ଦୋଷର କିମ୍ପା ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବାରୁ ମହାଭାରତ ବ୍ୟବହୃତ 'କ' ଅକ୍ଷର ଭାଷାଦୋଷରେ ଚଳାଇବା ଦୃଷ୍ଟର ହୋଇଅଛି ।

କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ)ପ(କ) — ବୈଦେ. କ (କେଉଅ) — କାନ୍ଦର୍ପ (କାନ୍ଦ) —
 Wak-(ka)ph (କେଖ) Wak-ph (eto) (See)
 Wak-ph (eto) (କେଖ) Wak-ph (eto) (See) — ୧ ।

କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ) — ବୈଦେ. କ (କାନ୍ଦ, କାନ୍ଦର୍ପ) —
 Waj-ba(bu)k କାନ୍ଦର୍ପ, ବୈଦେ. କ
 ଉକ୍ତବୁକ୍ତ ବଜ୍ରବକ୍ତ A Turkish
 (କେନ୍ଦ୍ରରେ — ଅନ୍ୟଭାଷା) in Turkish

[କ୍ର — ଏମାନେ କେତେକ ପ୍ରାଚୀନ
 ଅର୍ଦ୍ଧେକ କିମ୍ପା ଓ କେତେକ ଅନ୍ୟ
 ଓ କେନ୍ଦ୍ରରେ କାନ୍ଦର୍ପ କିମ୍ପା
 ପରିଗଣା ହୋଇଅଛନ୍ତି — କେତେକ]

କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ) — ବୈଦେ. କ (ଅ) — କେନ୍ଦ୍ର
 Wajan (etc) ବଜ୍ର ବଜ୍ର
 କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ) — ବୈଦେ. କ (ଅ) — କାନ୍ଦ —
 Wajari ବଜ୍ର ବଜ୍ରୀ Hec
 କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ) — ବୈଦେ. କ, ଅ, କାନ୍ଦ — କେନ୍ଦ୍ର; କ୍ୱ
 Wajir ଉକ୍ତବୁକ୍ତ ବଜ୍ରୀ Mini
 କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ) — ବୈଦେ. କ — (ଅ, କାନ୍ଦ) — ମାନ୍ଦ
 Wajiri ଉକ୍ତବୁକ୍ତ ବଜ୍ରୀ Mini
 କ୍ୱ(କ)ପ୍(କ) — ବୈଦେ. କ (ଅ, କାନ୍ଦ) — କେନ୍ଦ୍ର

From Praharaj 1931. Showing ୫ wa used for Urdu words, transliterated as wa. On other pages the letter is used in English loan words.